

A Securitate munkamódszerei

«The Methods of the Secret Police in Romania»

by János Fodor

Source:

Our Age (Korunk), issue: 03 / 2012, pages: 116-118, on www.ceeol.com.

The following ad supports maintaining our C.E.E.O.L. service

eBooks on Central, East and Southeast Europe

Christen und Türken.

Ein Skizzenbuch von der Save bis zum Eisernen Thor

The Christians and the Turks.

A Travelogue from the Sava River to the Iron Gate

By **Siegfried Kapper**

Textor Verlag GmbH,
Frankfurt am Main, 2008, (in German)

Digsimile (i.e. text-based digital re-edition) of the First Edition in Leipzig, 1854 .

In the first and second part of "The Christians and The Turks", Siegfried Kapper presents his personal travel observations of the life of the people living at the Croatian border, especially the life of the Bosnian Turks.

more on:

www.dibido.eu

A könyv következő egysége kétségkívül a legolvashatósabb rész. Öt, jó szemmel kiválasztott, árnyalt esetelemzést olvashatunk ebben a részben, amelyek az elemzés által problematizált fontosabb súlypontok elmélyültebb megértését teszik lehetővé. Az esetelemzések apró részletekbe menően mutatják be az áldozat, a specialista, a boszorkány életterét, kapcsolatrendszerét, problémáit, érzéseit.

A Komáromi-könyv nagy érdemének tartom, hogy módszereiben, gyűjtött anyagában, esetelemzéseiben meggyőzően vezeti le azt a felismerést, hogy minden, amit a rontásról elmondhatunk, emberi kapcsolatokhoz kötődik. A rontás individualizmusának felismerése a szerzőt arra készítette, hogy a kötetben meglehetősen nagy számú, részletes esetelemzéseket tegyen közzé, amelyek ugyanakkor olvasmányossá is teszik a könyvet. A másik ember élete, problémái – de még magánya is – mindig izgalmasak. Az aranyosszéki falu mágikus színpadán sorssal egzisztenciális küzdelmet vívó embereket, megdöbbentő emberi problé-

mákat, élethelyzeteket láthatunk a szerző jóvoltából.

Bármennyire meglepőnek tűnik is a boszorkányság jelenlegi aktualitását, modernitását hangsúlyozni, a könyv végéhez érve semmi kétségünk nem lehet afelől, hogy a boszorkányság rendkívül fontos szerepet tölt be a falusi közösségek értelmező, válságkezelő és szimbolikus igazságszolgáltató stratégiáiban, a különféle problémákkal küszködő falvak lakóinak arra való törekvéseben, hogy a változhatatlannak tűnőt megmagyarázzák, helyzetükön javítani próbáljanak, vagy igazságot szolgáltatassanak akkor, amikor az más eszközökkel végleg lehetetlennek tűnik. Az a magyar anya, aki azért imádkozott és bőjtölt, hogy a fia utálja meg a román fiatalasszonyt, akivel viszonya volt, a házasságuk kudarcáért az anyós mágikus praktikáit okoló menyek és a hozzájuk hasonlók a mágia modern és könyörtelen tudását alkalmazzák, amely végső soron a másik emberről, az életről és a társadalomról szól.

Peti Lehel

A SECURITATE MUNKAMÓDSZEREI

Denisa Bodeanu – Novák Csaba Zoltán:

Az elnémult harang. Egy megfigyelés története, Pálfi Géza élete a Securitate irataiban

■ A kommunizmus időszakával foglalkozó történészek számára egyik fontos és igen érzékeny témát az egyház és a volt rendszer viszonya jelenti. A levéltárak folyamatos megnyílasával egyre tágabb teret kap a múlt rendszer eddig csupán mozaikszerű kutatása, melyben a társadalomtörténeti megközelítés dominál. Az eddigi kutatások középpontjában az RKP nemzetiségpolitikája, a román–magyar kapcsolatok, a generációs csoportok és a kisebbségi elitek álltak, kevés teret hagyva azon intézményeknek – például az egyházaknak –, amelyek szintén célpontjai voltak a kommunista rendszernek. Jelen kötet valójában nem pótolja teljes mértékben ezt a hiányt, csupán adalékot nyújt, illetve kiegészíti bizonyos szinten

egy megfigyelés történetét, melynek középpontjában a katolikus egyház egyik nagy népszerűségnek örvendő lelkesze áll. Denisa Bodeanu és Novák Csaba Zoltán közös munkája olyan kötet, amely kisélet a Pro-Print Kiadó eddig megszokott *Források az erdélyi magyarság történetéhez* sorozatától, de a formai változástól eltekintve beillene a dokumentumokat közlő és elemző sorozatba.¹ Ami a különbséget illeti, az a szerzőpáros közös kutatási projektjét finanszírozó intézmények együttműködése (a kutatás a CNSAS, a Gheorghe Șincai Kutatóintézet és a Pro-Print Kiadó közös programjában készült, de a kutatásokat támogatta a Domus Hungarica Scientiorum et Artium és az AFCN is).

A kötet szerkezetileg két nagy – egy elemző és egy forrásokból álló – részre osztható. Az elemzés végeredményben a szerzők által összeállított, durván százoldalnnyi előtanulmány, amely segédletként is szolgál a kötet többi részét kitevő források tanulmányozásához, értelmezéséhez. Az említett források egyrészt a Securitate által összeállított (és a szerzők által kiválogatott) és magyarra fordított dokumentumokból áll. Másrészt pedig a kötetben megjelenő források interjúkat is tartalmaznak a Pálfi Gézával kapcsolatban álló személyekkel. Ez a típusú forrásközlés szintén újdonságnak számít a romániai magyar történeti módszerek és feldolgozások számára, ahogyan a könyvhöz mellékelte DVD is. A DVD egy rövid dokumentumfilmet tartalmaz, melyben több embert is megszólaltatnak a Pálfi Géza-üggyel kapcsolatosan, a szerzők közül Denisa Bodeanu is szerepet vállal, de a Maksay Ágnes készítette film mindkét szerző szakmai együttműködésével jött létre. Ami szintén kiemelt figyelmet érdemel, az a kötetben, még pontosabban a bevezető tanulmányban szereplő fotók, amelyek szerepe a korhatás felidézése mellett részben a Securitate módszereihez is kapcsolódik, ugyanis ezek a fényképek a Pálfi-hagyaték mellett, a securitatis dossziéjából is származnak. A külsőalaknál maradvá érdemes említést tenni a borítóról, amit Márton Krisztina tervezett és jól láthatóan ábrázolja a kötet témáját, valamint a címét. Több fotóbeavágás látható Pálfi Gézaról, mindez harang formájába igazítva, a háttérben pedig feltehetőleg a róla készült jelentéseket tartalmazó iratok fotói láthatóak. A cím tulajdonképpen szintén egyféle adózás a múltnak, ugyanis Pálfi halála után dr. Kazár Lajos filmet szándékozott forgatni az elhunytól *Az elnémult harang* címmel, ez azonban nem valósult meg (mindennek nyomát szintén a Pálfiről készült belügi jelentés őrítte).

A könyv bevezető tanulmánya szintén két nagy részre osztható: egy első, elméleti, illetve az ezt követő gyakorlati részre. Mindez lineárisan szerkesztetten, oly módon, hogy követhetőek az események – az RKP magyarságpolitikájától az egyházon belül történt manipulációig, illetve Pálfi Géza esetéig.

Az erdélyi magyar kisebbség egyfajta problémaforrást jelentett a karhatalom számára, főleg a Ceaușescu-korszak vé-

gén, de számos példa adható arra, ahogyan a megkorlátozások már főleg az 1956-os magyarországi események után a magyar kisebbségre koncentráltak. A magyar kérdés mint állambiztonsági probléma ebben a korszakban tematizálódott, bár ideológiailag a román pártvezetés a nacionalizmus egyre nagyobb kihangsúlyozása mellett szállt síkra, ez végeredményben fontos mobilizációs eszköze volt a rendszernek. Ennek ellenére az állambiztonsági szervek előszeretettel bélyegezték meg az erdélyi magyarság azon elemeit, amelyek számukra gyanúsak voltak, nacionalista, irredenta, sovinszta jelzőkkel. Ezeket a vádakat, illetőleg fogalmakat igen képlékeny kontextusban használták, ugyanis nem ritka eset volt az, amikor a vádlott cselekedetei teljes mértékben eltértek a hivatalos szervek általi megbélyegzéstől. Egy másik aspektusa a tanulmány elméleti részének a katolikus egyház helyzetének a felvázolása. A katolikus egyház egyik fontos támogatója maradt az erdélyi magyarságnak, kulturális védelmezőjeként a párthatalom számára egy megoldatlan problémaként tűnt fel a biztonsági szervek jelentéseiben. Bár az egyház ellenállása nem jelentett különösebb veszélyt, már a szocialista berendezkedés éveiben megjelentek olyan emblematisz képviselői, amelyek ellenállást tanúsítva nem voltak hajlandók együttműködni a rendszerrel. Ilyen volt Márton Áron püspök példája, amely a kötetben az egyik legtöbb idézett név is egyben. Az állam és az egyház viszonya az adódó konfliktusok miatt nem volt problémamentes. A titkosszolgálat megpróbálta az egyház legtöbb elemét beszervezni, illetve kitermelni egy olyan, a számára is megfelelő generációt, amely a későbbiekben hajlandóbb lesz az együttműködésre. Történt mindez többkevesebb sikerrel, mindenesetre összességében a szerzők is megjegyzik, hogy a katolikus egyház szenvedő alanya volt a kommunista elnyomásnak, tagjait megvezedelve, bebörtönözve próbálták megtörni az általuk kifejtett ellenállást.

A kötet elméleti bevezetőjének talán egyik legérdekesebb része a titkosszolgálat munkamódszereinek felvázolása, elemzése és az ezt követő, példákkal való illusztrálása. A kötetből megtudhatjuk, hogyan is dolgozott a Securitate, milyen eszközökkel operált, illetve hogyan nézett ki egy megfigyelés története. A

Securitate által használt sajátos „bikkfa” nyelvezetre a lábjegyzetekben található magyarázat, bár ezek egyszerű szavak, bizonyos esetekben korántsem egyszerű eligazodni jelentésükben.² A román állambiztonság módszerei ezáltal rekonstruálhatóak, de mivel az intézmény az évek során több átalakuláson ment keresztül, ez a módszereiben is meglátszik. Ugyanis nem azokat a drasztikus, terrorhoz is hasonlítható módszereket használták a jelen esetben is például a hetvenes-nyolcvanas években, mint a szovjet mintából táplálkozó ötvenes években. Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy nem volt szó megtorlásról, mivel ezek a módszerek az emberi méltóság súlyos megsértésével, az emberi jogok mellőzésével jártak, de mindez nem történt olyan nyilvánosan és agresszíven, mint az előző periódusokban.

Az elméleti rész befejezésével, amely ismerteti egy megfigyelés elemzéséhez szükséges kereteket, a konkrét eset bemutatása következik. Pálfi Géza lelkész 1941. április 14-én született Máréfalván, egyszerű földműves-munkáscsaládból származott, tanulmányait a gyulafehérvári Teológiai Intézetben folytatta, ekkor figyeltek fel rá először a hatóságok. A megfigyelésére két nagyobb terjedelmű, több dokumentum, fénykép, jegyzet és egyéb anyagokból álló dossziét állított össze a Securitate, 1963 és 1986 között. Pálfi Géza személye azért is fontos, mivel lelkési tevékenysége alatt jó kapcsolatban állt Márton Áron püspökkel, körzetében hívei száma növekedett, pedagógusi tevékenységét pedig szintén nem várt sikerként könyvelhették el, az általa használt módszer miatt, amely a magyar irodalom és kultúra szeretetéből és szigorú ismeretéből állott. Több mint húszéves megfigyelésének a története nem ad teljes képet Pálfiról, de mindenképpen tartalmaz hasznos részleteket, amelyek segíthetnek az életművének egy esetleges teljesebb mértékű feldolgozásában. Bár Pálfi Géza életében is, sokszor nyíltan elutasította a rendszert, tudomásul vette megfigyelésének a tényét (ezt különféle módszerekkel, fenyegetéssel tudomására is hozták), ennek ellenére hite és meggyőződése szerint cselekedett. Váratlan és gyanús körülmények között bekövetkezett halála pedig még nagyobb port kavart. Ez azért történhetett, mivel több hozzá közel álló ismerőse, illetve a

prédikációit hallgató közösség is meg volt győződve arról, hogy halálának köze lehet a Securitatéhoz. Erre a nemzetközi média is felfigyelt, az 1980-as évek közepére már egyre nagyobb elszigeteltségben levő Ceaușescu-rendszer egyik megtorlásoként lett elkönyvelve. Hogy mi volt konkrétan Pálfi halálának az oka, a szerzők is próbáltak választ keresni, interjút készítve azon emberekkel, akikkel utoljára kapcsolatban állt, pl. az őt kezelő orvossal. Konkrét választ erre a könyvben nem kapunk, objektív és magyarázó szövegben a találgatásokba nem bocsátkoznak a szerzők. Azonban minden lehetséges forráskönyvet felvázolnak, vég eredményben arra következtetve, hogy nem valószínű, hogy a Securitate felelős Pálfi Géza haláláért. Habár az erről szóló szekus dokumentumok gyanúsán kevés információt tartalmaznak, a Pálfi dossziéja jóval a halála után záródott le. Még inkább érdekes, hogy a nemzetközi média vádjaira reagálva, a belügyi szervek tagadták, hogy közülük lett volna az esethez, az általuk felhozott magyarázat azonban hamisnak bizonyult (vagyis az, hogy Pálfi örökletes betegségben szenvedett, amiben az édesapja is elhunyt). Temetésére 1984. március 15-én került sor, ahova nagy tömeg gyűlt össze, szintén szimbolikus jelentést adva egy ellenállás eseményéhez. Ezzel is magyarázható, hogy dossziéja lezárása jóval a halála után következett be.

A kötet utolsó és egyben terjedelmesebb részét a már említett források teszik ki mintegy háromszáz oldalban. Ily módon az olvasó rendelkezésére állnak azon módszerek és eligazítások, amelyek által a források tanulmányozásával akár további eredményekre juthat, illetve több kérdést feltehet, illetőleg választ adhat ezekre. Továbbá, a már említett kiegészítő DVD-melléklet segítségével a történet megértése és felvázolása még színesebbé válhat. Bár ez önmagában újítás (és valószínűleg befolyásolja a könyv árát is majd), talán érdemes lett volna közzétenni elektronikusán is a Pálfi-dosszié dokumentumait, ily módon kiszélesítve a potenciális olvasók sorát. Meg kell azonban említeni a szerkesztési és helyesírási hibákat is, amelyek a tanulmányban vannak jelen nagy számban. Bár jól megírt munkáról van szó, összképrontó hatással van a kötetre. Egy lehetséges második vagy pótkiadásban ezekre érdemes lenne

odafigyelni. Szerencsés vállalkozás a kötet román nyelvű fordítása, azonban a közeljövőben célszerű lenne egy angol változatra is gondolni, ezáltal szélesebb kö-

zónssal is megismertette egy elmúlt rendszer belügyi szerveinek a megtorló módszereit.

Fodor János

■ JEGYZETEK

1. A sorozat ezt megelőzően megjelent hét kötete: György Béla: Iratok a romániai Országos Magyar Párt történetéhez. A vezető testület jegyzőkönyvei, illetve Nagy Mihály Zoltán – Vincze Gábor: Autonómisták és centralisták. Észak-Erdély a két bevonulás között (1944. szeptember – 1945. március). Erdélyi Múzeum Egyesület – Pro-Print Kiadó, Kolozsvár–Csíkszereda, 2003; Stefano Bottoni: Az 1956-os forradalom és a romániai magyarság (1956–1959). Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 2006; László Márton: Máthé János: Magyarhermány kronológiája (1944–1964). Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 2008; Gidó Attila: Úton. Erdélyi zsidó társadalom- és nemzetépítési kísérletek (1918–1940), illetve Nagy Mihály Zoltán – Olti Ágoston: Érdekviselet vagy pártpolitika? Iratok a Magyar Népi Szövetség történetéhez 1944–1953. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 2009; Novák Csaba Zoltán: Aranykorszak? A Ceausescu rendszer magyarságpolitikája 1965–1974. Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 2011.

2. Csak néhány példa erre: beszervezés, behálózás, konspiratív elem, megfigyelési dosszié, bomlasztás, semlegesítés stb. Ezek magyarázata megtalálható magyar nyelven is a kötetben is ajánlott internetes Román állambiztonsági szótárban: <http://allambiztonsagiszoatar.adatbank.transindex.ro/>

A TÖBBNYELVŰSÉG ARCAI

Horváth István – Tódor Erika Mária (szerk.):

Nyelvhasználat, tannyelv és két(több)nyelvű lét

■ A kötet a 2010. június 25–26-án Csíkszeredában, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen szervezett harmadik, *Kisebbségek nyelvi helyzete Romániában és a Kárpát-medencében* című két-nyelvűség-konferencia szelektált anyagát tartalmazza. Ez a konferencia lehetőséget biztosított a tannyelv és tannyelvpolitika, a kétnyelvű lét oktatásszervezési vonatkozásainak megvitatására, valamint bemutatták a korábban elvégzett, a romániai magyarságra reprezentatív szociológiai és szociolingvisztikai felmérés adatainak több szerzőjének is.

A szerzők névsorának végigtekintése a téma legváltozatosabb nézőpontokból való megvilágítását ígéri, hiszen a különböző régiókból (Bukarest, Gyimesfelsőlok, Kolozsvár, Budapest, Szabadka stb.) a konferenciára érkezett előadók nemcsak nyelvészek, hanem szociológusok, politológusok, középiskolai tanárok stb.

A kötet 15 tanulmányt tartalmaz, három nagyobb egységbe rendezve: *Változatosság és sokféleség az oktatásban*, *A Demográfia, rétegződés, nyelvhasználat* megnevezésű kutatás részadatai, valamint *Léthelyzetek és a két(több)nyelvűség*.

Az első rész hét tanulmánya a kisebbségi oktatás problémáját elemzi különböző

szempontokból. Nem véletlen, hogy Péntek János *Többségi? Kisebbségi?* című írása az első, hiszen néhány olyan általános bevezető gondolatot tartalmaz a kisebbségi oktatásról, amely szükséges ahhoz, hogy megteremtse az egységet a kötetben szereplő többi tanulmány között. „Az államnelyv ismeretét mint célt és érdeket általánosabban bele lehet és kell foglalni a kétnyelvűsödésbe, kétnyelvűsítésbe, mégpedig oly módon, hogy annak eredménye magas szintű, stabilizálható, tartós kompetenciát jelentsen mindkét nyelvben, additív módon. Ennélfogva az iskolai oktatásban mindkét nyelv fontos: az első nyelv is, a második nyelv is.” (11–12.) Vámos Ágnes *Tannyelvpolitika és tannyelv-pedagógia* című írásában hasznos terminológiai és szakirodalmi áttekintést olvashatunk. A következő négy tanulmány a kétnyelvűség bizonyos aspektusait vizsgálja különböző korcsoportoknál (óvodásoktól kezdve pedagógusokig) a Székelyföldtől a Bánságig. Erdei Ildikó bánsági pedagógusok kétnyelvűséggel kapcsolatos nézeteit vizsgálta kérdőíves módszerrel, és következtetései rendjében rámutat arra, hogy a bánsági régióban sajtóságos helyzet alakult ki, hiszen a magyar oktatási nyelvű tanintézményekbe járó gyerme-